

JAHNHEIM U HORNÍHO SLAVKOVA – MÍSTO KOMUNIKACE NĚMECKONACIONÁLNÍCH ORGANIZACÍ?*

Vojtěch Kessler & Martin Klement**

Abstract: *The German Gymnastic Association (Deutscher Turnverband), the largest German gymnastic organisation in the First Czechoslovak Republic, bought a run-down multi-storey building close to Horní Slavkov in 1928. After costly restoration, it was re-opened as a lodge, the Jahnheim. The Jahnheim was meant to be a meeting place for members of various German nationalistic organisations, one where they could work to strengthen their resistance against the Czechoslovak state in an informal atmosphere. This study employs in particular the journal of the German Gymnastic Association to examine, which assumptions the building possessed for fulfilling this ambitious plan and whether the efforts that the German Gymnastic Association invested in the project achieved some results. We seek to locate this topic in the broader socio-cultural context of the German gymnastic movement as well as in a transnational perspective. Thanks to this the Jahnheim near Horní Slavkov obtains the Central European relevance.*

Key words: *Jahnheim, Horní Slavkov, the German Gymnastic Association (Deutscher Turnverband), gymnastic movement, völkisch movement, communication, lodge, castle.*

---

*Tento text vznikl s finanční podporou grantu č. 140213 s názvem „Památky německého turnerství v Čechách“ poskytnutého z prostředků Grantové agentury UK a řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

**Mgr. Vojtěch Kessler, Ph.D., Masarykův ústav AV ČR, vojtech.kessler@seznam.cz; Mgr. Martin Klement, Ústav světových dějin, Filozofická fakulta UK, Klementmartin@seznam.cz.

1. ÚVOD

Roku 1991 byla v Itálii vydána reprezentativní publikace *Il castello di Pergine*, která je opravdovou poctou jihotyrolskému hradu, známému také pod německým názvem Persen. Kolektiv autorů se pokusil vystihnout dějiny hradu a okolní krajiny od dávné minulosti až do současnosti, pouze období od roku 1905 do první světové války je překlenuto lapidární zmínkou, že hrad byl tehdy ve vlastnictví „jedné německé společnosti“.¹ Do koncepce této oslavné monografie, která si přeje upevnit povědomí o kulturním dědictví „naší provincie“,² by určitě nezapadalo blíže zmiňovat, že onou „německou společností“ bylo uskupení *Burg Persen*, usilující vytvořit z hradu „*Marienburg jihu*“³ k podpoře národovectví v okolních „*starých německých obcích*“.⁴ Hrad byl od roku 1905 systematicky přebudován do ubytovny, kde se scházeli členové různých organizací⁵ tzv. *völkisch* hnutí.⁶

Co pojí Pergine s Horním Slavkovem, zmíněným v titulu příspěvku? Také nedaleko tohoto západočeského města se v období první republiky nacházela ubytovna, vlastněná mocnou tělocvičnou organizací Německý turnerský svaz (*Deutscher Turnverband*) a pojmenovaná na počest zakladatele německého turnerského hnutí Friedricha Ludwiga Jahna jako *Jahnheim*⁷ – v českých pramenech se užívá poněkud zavádějícího označení *Jánský dům*. Podle všeho ubytovna zdaleka nesloužila pouze k přespávání. Tak jako se v Pergine upevňovaly vazby mezi příslušníky *völkisch* hnutí, měl i *Jahnheim* u Horního Slavkova plnit funkci místa sblížování „*árijských*“⁸ organizací a stát se v konečném důsledku „*semenišťem urostlých, [...] statných průkopníků budoucnosti našeho národa*“.⁹

Následující úvahy se budou odvíjet od ústřední otázky, zda se Německému turnerskému svazu skutečně podařilo z *Jahnheimu* vytvořit místo setkávání, v němž bylo vzájemnou komunikací mezi hosty formováno jisté německonacionální uvědomění. Proto se jednotlivé podkapitoly zaměří nejen na vzhled a vybavení dnes již neexistující budovy, ale i na její správu a rozličné akce, které se v ní konaly. Jihotyrolský projekt společnosti *Burg Persen* a další příklady ubytoven z Německa a Rakouska přitom poslouží ke komparaci, která poukáže na ojedinělost některých aspektů *Jahnheimu* a která umožní stanovit efektivitu celého podniku. Všem těmto pasážím je předšazen oddíl o místech setkávání německonacionálních turnerů, v nichž komunikaci provázela rovněž systematická indoktrinace. Touto širší kontextualizací vyjde najevo, zda ubytovna navazovala na starší tradice nebo představovala v turnerském hnutí spíše inovativní prvek.

¹ Tomasi 1991, 109.

² Lanzinger et al. 1991, 9.

³ J. F. L. 1909, 249.

⁴ Heyck 1911, 556.

⁵ Burg 1911, 79.

⁶ Pojem *völkisch* hnutí je označována nesourodá síť aktérů z přelomu 19. a 20. století, jejichž světónázor byl podle Uwe Puschnera charakterizován třemi „*klíčovými pojmy*“, totiž jazykem, rasou a náboženstvím. K obsahu těchto paradigmat a organizací hnutí viz blíže Puschner (2001).

⁷ Truntschka a Henlein 1928a, 250.

⁸ Srov. Verwaltungsausschuß 1928, 267.

⁹ Mieth 1928, 291.

V dějinách meziválečného turnerského hnutí představuje slavkovský *Jahnheim* dosud neprobádaný fenomén.¹⁰ I když v poslední době vznikají sociálně-kulturní práce o místech spjatých s tělocvičnými aktivitami,¹¹ turnerské ubytovny coby významné komunikační uzly a místa multiplikace specifických idejí teprve čekají na to, aby byly podchyceny jako předmět soustavného výzkumu. Až na výjimky nebylo při zpracování tématu možné opřít se o relevantní odbornou literaturu.¹² Většina poznatků v předkládané studii tudíž vychází z vydaných pramenů, z nichž na prvním místě stála periodika turnerských a *völkisch* organizací. Tyto s velkou opatrností interpretované materiály byly doplněny kusými informacemi z četných jiných literárních produktů turnerských svazů a rovněž z dochovaných archivních pramenů.

2. JAHNHEIM V SYSTÉMU TURNERSKÉ KOMUNIKACE A INDOKTRINACE

Z perspektivy běžného člena turnerského svazu by bylo možné rozlišit místa osobní komunikace na interní, jež existovala v rámci jeho spolku, a externí, v nichž se setkával se členy ostatních spolků téhož svazu nebo dokonce i jiných organizací. Ve svazech, které si vedle fyzického zdokonalování svých členů předsevzaly rovněž jejich cílevědomou nacionální výchovu – a Německý turnerský svaz k takovým svazům přináležel – byly oba dva typy míst využity jako platforma indoktrinace. Pozastavme se nejdříve u interních míst komunikace. K nim v první řadě přináležely tělocvičny a turnerská hřiště, jež byly vedením Německého turnerského svazu považovány za nejvhodnější prostředí k multiplikaci radikálních myšlenek. Speciálně školení turneři, označovaní jako „*ochránci německého národa*“ (*dietwarti*),¹³ byli proto pověřeni rozšířením tělovýchovného programu o zpěv vlasteneckých písní či krátké reflexe o rase a národu.¹⁴

Abyste se turneři lépe poznali a aby se mezi nimi vyvinulo skutečné přátelství, scházivali se hojně k ritualizovaným hospodským pitkám. Jestliže „noviny“ *Kneip-Zeitung* hamburské turnerské župy z roku 1911 naznačují, že některá setkání v hospodě musela mít značně burleskní charakter,¹⁵ v Německém turnerském svazu se ihned po jeho založení v roce 1919 prosadila myšlenka, že při hospodských setkáních nemá panovat jen bezuzdné veselí, nýbrž že se tato instituce má proměnit ve „*vzdělávací místo*“.¹⁶ Časem toto prostředí rozšafné komunikace skutečně nabylo rysů pravidelných večerních setkání, během nichž bylo popíjení vystřídáno předcítáním, diskuzí a poučováním.¹⁷

¹⁰Krátce se o budově zmiňuje ve své práci Andreas Luh (2008, 46).

¹¹Např. Bolz 2008; Dinčkal 2013.

¹²Schwank 1992.

¹³Podle výchovně vzdělávací příručky Německého turnerského svazu sestává pojem „*Dietwart*“ ze dvou slov. „*Diet*“ má být středohornoněmeckou formou slova „*Deutsch*“ s významem „*národ*“. „*Wart*“ je prý „*to samé jako garda*“ a znamená „*ochránce*“. Jelikož název této unikátní turnerské funkce dokonale vypovídá o jejím obsahu, je slovo „*Dietwart*“ v textu ponecháno v originálním znění. *Deutsche Volkskunde* 1921, 228–229.

¹⁴Viz např. úvodní ilustraci v *Deutsche Volkskunde* 1921, 3.

¹⁵Staatsarchiv Hamburg, noviny *Kneip-Zeitung*.

¹⁶Seifert 1920, 46.

¹⁷Von praktischer Diatarbeit 1921, 205–206.

Výčet interních míst komunikace nakonec uzavírají spolkové festivity, sahající od jubilea založení spolku přes taneční zábavy až po vánoční oslavy. Opět platí, že v některých spolcích, například v *Hamburger Turnerschaft*, se tyto akce nesly v uvolněné, humorné atmosféře,¹⁸ zatímco v Německém turnerském svazu cílila jejich rigidní, strohá forma na zprostředkování jistých hodnot a náhledů. Namísto Vánoc byl slaven svátek zimního slunovratu, k němuž se v létě ještě přidružila v domnělé germánské tradici celebrotaná oslava letního slunovratu.¹⁹ A ani různé vzpomínkové akce neslibovaly mnoho zábavy, spíše jen projevy a sborové zpěvy.²⁰

Mezi jednotlivými spolky již komunikace, a tím i cirkulace různých idejí, probíhala s mnohem menší intenzitou. Jednání tváří v tvář bylo většinou suplováno periodiky, vůbec nejdůležitějším médiem k šíření světonázoru. Pro udržení svazové identity však měly největší význam turnerské slavnosti. Ve druhé polovině 19. století se vyvinuly do obřích spektakulárních akcí, které sloužily jako externí komunikační a indoktrinační centra turnerských svazů par excellence. Tisíce turnerů z různých oblastí se při nich setkávaly na jednom místě a stávaly se aktéry teatrálně inscenovaných, identifikačních rituálů, jako několikahodinových průvodů městem, svěcení spolkových vlajek, odhalování pomníků, společenských večerů a projevů na stadiónech.²¹ Kupříkladu 3. svazová slavnost Německého turnerského svazu, která se v roce 1933 uskutečnila v Žatci, byla natolik mistrovským propagandistickým kusem,²² že zahájila novou fázi ve vývoji svazu, ba vysídlení sudetští turneři se na ni ještě dlouho po roce 1945 rozpomínali jako na mimořádně sugestivní událost.²³

V představené klasifikaci spadá slavkovská ubytovna *Jahnheim* do externích míst komunikace a indoktrinace turnerů a zdá se, jako by jejím úkolem bylo intenzifikovat kontakt mezi turnery různých spolků v periodách mezi svazovými turnerskými slavnostmi, které se konaly v několikaletých odstupech a kterých se navíc nemohli účastnit všichni členové svazu. Zároveň měl *Jahnheim* vytvářením komorní, téměř familiární atmosféry očividně evokovat prostředí interních míst komunikace turnerů. Před první světovou válkou podobná zařízení v turnerských kruzích podle všeho nebyla běžná – hrad Pergine nebyl turnerský podnik – a rozvíjet se začala zřejmě pod vlivem reformního mládežnického hnutí, kde potřeba osobního kontaktu byla silnější.

O získání místa, jež by se stalo střediskem setkávání mládeže a její pozvolné nacionalizace, uvažovaly různé organizace v Německé říši údajně již od roku 1908, ovšem až v roce 1926 se pro tyto účely otevřely hessenský hrad Ludwigstein²⁴ a saský hrad Hohnstein.²⁵ V obou dvou případech byly jejich prostory zamýšleny jako kontaktní místa rozličných mládežnických uskupení, mezi nimiž figurovala i turnerská mládež z říšskoněmecké turnerské organizace Německé turnerstvo (*Deutsche Turnerschaft*).²⁶ Pořídít „hrad“ jen pro mladé turnery se Ně-

¹⁸Staatsarchiv Hamburg, brožura Weihnachtsfeier.

¹⁹Ullrich 1931.

²⁰Entwurf 1929, 150.

²¹Viz například exemplární průběh 6. svazové slavnosti rakousko-uherského Německého turnerského svazu (*Deutscher Turnerbund*) roku 1913 v Chebu (B. 1913, 212–216 a 225–231).

²²Der Verlauf 1933, 277–286.

²³Lorenz 1965, 13.

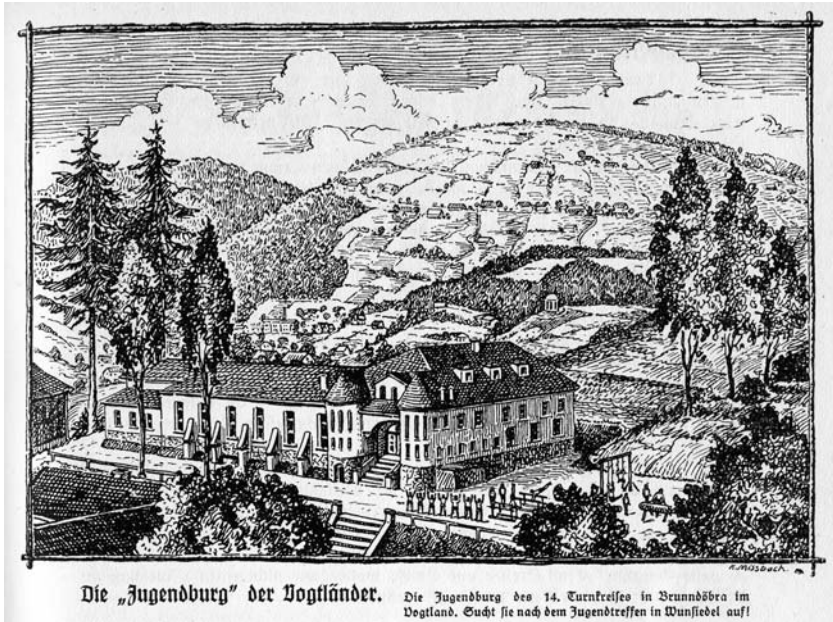
²⁴Lorenz 1926, 24.

²⁵Borsch 1926, 151–152.

²⁶Lorenz 1926, 24; Rutschke 1926, 30.

Obrázek 1. V levém křídle mládežnického „hradu“ v Brunndöbra se vzhledem k vysokým oknům pravděpodobně nacházela tělocvična. Na obrázku K. Missbacha ale turnerská mládež cvičí na nářadí vpravo od budovy.

Picture 1. Given the very high windows of the left wing of the youth “castle” in Brunndöbra, the training ground was probably situated there. However, on the K. Missbach’s picture, the youth exercise on the gymnastic equipment right from the building.

Die „Jugendburg“ der Vogtländer.

Die Jugendburg des 14. Turnkreises in Brunndöbra im Vogtland. Sucht sie nach dem Jugendtreffen in Wunsiedel auf!

Zdroj: Kennst du das Land? (1929, 187)²⁷

meckému turnerstvu nepodařilo, zato ale vznikaly menší mládežnické „hrady“ na krajských úrovních této organizace, například v Brunndöbra²⁸ (viz obrázek 1) či v roce 1928 v Annweileru (viz obrázek 2).²⁹ Také radikálně nacionalistickému rakouskému Německému turnerskému svazu 1919 (*Deutscher Turnerbund 1919*) se v roce 1924 poštěstilo získat budovu u Semmeringu, z níž učinilo ubytovnu *Lützow*, v létě otevřenou pro „mládež našeho svazu“³⁰ a ve zbytku roku pro dospělé turnery (viz obrázek 3).³¹

S uvedenými mládežnickými ubytovnami pojí *Jahnheim* zejména doba jeho vzniku. Koupěn byl Německým turnerským svazem v roce 1928 a rok nato byl již také uveden do provozu. Jestliže však říšskoněmecké ubytovny byly určeny

²⁷ Obrázek je uveřejněn se souhlasem organizace „Forum für Sportgeschichte. Fördererverein für das Sportmuseum Berlin“.

²⁸ Kennst du das Land? 1929, 187.

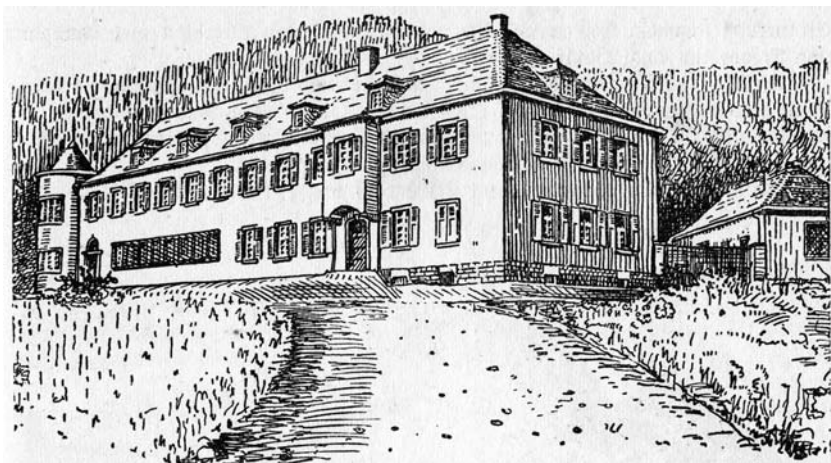
²⁹ Neuendorff 1928, 207–208.

³⁰ Das Erholungsheim 1932, 37.

³¹ Erholungsheim 1928, 222.

Obrázek 2. Architektonicky se mládežnická ubytovna v Annweileru podobala mládežnickému „hradu“ v Brunnödöbra. Nápadné jsou v obou případech zejména archaizující výběžky v podobě oválných „hradních“ věží.

Picture 2. The youth lodging house in Annweiler looks similar to the youth “castle” in Brunnödöbra. In both cases, the most noticeable are the archaistic protrusions in the shape of castle-like towers.

Zdroj: Finkenauer (1929, 83)³²

výhradně pro mládež, do slavkovského *Jahnheimu* podobně jako do rakouské ubytovny *Lützow* mohli zamířit různě staří turneři. Tím se ostatně obě dvě zařízení odlišovala i od tehdy již neexistujících *völkisch* ubytovny na hradu Pergine, v jejích místnostech se bavili převážně dospělí. Jako hradu Pergine, Ludwigsteinu či Hohnsteinu měla i *Jahnheimu* připadnout úloha komunikačního průsečíku většího množství přátelských a shodně smýšlejících organizací. Annweiler či Semmering oproti tomu sloužily jen členům daných turnerských svazů. Co však *Jahnheim* odlišovalo od všech ostatních ubytoven, to byla široká paleta aktivit, jež v něm byly praktikovány a jež budou v textu představeny níže. Jako multifunkční ubytovna s věkově i spolkově rozmanitou klientelou a nepopíratelným sociálním aspektem působí slavkovský *Jahnheim* v kontextu středoevropských turnerských míst komunikace ojediněle.

3. POLOHA A VZHLED UBYTOVNY JAHNHEIM

Jahnheim ležel 200 metrů od *Reichsstraße*,³³ tedy dnešní silnice č. 209 mezi Horním Slavkovem a Krásnem. Podle jedné zprávy byl vzdálen 20 minut od vlakového nádraží ve Slavkově,³⁴ podle jiné zase 30 minut jak od Krásna, tak od Horního

³²Obrázek je uveřejněn se souhlasem organizace „Forum für Sportgeschichte. Fördererverein für das Sportmuseum Berlin“.

³³Mieth 1928, 290.

³⁴Mieth 1928, 290.

Obrázek 3. Přímo se nabízí vysvětlení, že ubytovna Lützow byla pojmenována po majoru Lützowovi, v jehož dobrovolnickém sboru proti Napoleonovi bojoval i Friedrich Ludwig Jahn. Ve skutečnosti však bylo Lützow „divčí jméno ženy, jež své nádherné sídlo u Semmeringu předala k trvalému užívání“ rakouskému Německému turnerskému svazu.

Picture 3. It seems like a very feasible explanation that the lodging house Lützow was named after the major Lützow. In his volunteer brigade against Napoleon was also engaged Friedrich Ludwig Jahn. In fact, the name of Lützow comes from “the birth name of the women who gave the beautiful residence of Semmering to the perpetual use” to the Austrian “German Gymnastic Association”.

Zdroj: Das Erholungsheim (1932, 37)³⁵

Slavkova.³⁶ Zatímco hrad Pergine „střežil“ jižní hranici, Annweiler v těsné blízkosti hranice s Francií stvrzoval přináležitost okolní krajiny k Německé říši³⁷ a Ludwigstein se zase jako centrální hrad německé mládeže příznačně tyčil téměř přesně uprostřed Německa, nedá se u slavkovské ubytovny, ani například u rakouské ubytovny *Lützow* odhalit žádný symbolický význam místa, kde stály. Spíše se podle všeho jednalo o výhodné nabídky ke koupi. Nelze avšak vyloučit, že se oba dva svazy dříve zajímaly i o jiné, geograficky výhodnější položené objekty.

Výběr polohy mezi Krásnem a Horním Slavkovem přeci jen úplně náhodný nebyl. Ubytovny obecně nikdy nestály uprostřed měst, nýbrž zcela záměrně v přírodě a daleko od velkých industriálních center. Tento jev souvisel s odporem, který byl ve *völkisch*, turnerském a mládežnickém hnutí chován vůči městům coby labyrintům „zvrhlé“, z ciziny importované moderní kultury. Útěk do přírody tudíž vyjadřoval touhu po návratu k nezkažené podstatě německého národovectví. Když se proto na stránkách periodika říšskoněmecké turnerské mládeže uvažo-

³⁵ Obrázek je uveřejněn se souhlasem organizace „Forum für Sportgeschichte. Fördererverein für das Sportmuseum Berlin“.

³⁶ Sturm 1931, 87.

³⁷ Schwank 1992, 166.

valo o ideální poloze *Jugendburgu*, byly definovány čtyři podmínky sine qua non: „*hodně lesů, hodně lučin, hodně vody, nad tím hodně sluneční záře*“.³⁸ Jako by měl autor těchto slov před očima slavkovský *Jahnheim*. V inzercích byla totiž opakovaně zdůrazňována jeho „*klidná poloha prostá prachu*“.³⁹ Rovněž „*stinná zahrada*“⁴⁰ s „*odlehými zákoutími*“,⁴¹ která budovu obklopovala, představovala nedílnou součást propagace, především však fotografií a obrázků *Jahnheimu*.⁴² Deset minut od ubytovny se třpytil dnes také už neexistující, tříhektarový rybník Ebmet,⁴³ napájený „*čerstvou, průzračnou horskou vodou*“⁴⁴ a patřící společně se zalesněnou, čarokrásnou krajinou k stereotypním popisům okolí slavkovské ubytovny.⁴⁵

Mezi ubytovny zmíněnými v dosavadním textu se nacházelo překvapivě velké množství hradů a hlubší zkoumání tématu by možná ukázalo, že existovalo ještě více hrádků, tvrzí a ruin, které německé nacionální kruhy využily jako místa svého setkávání. Monumentální architektura tvořila vítanou kulisu pro sebe prezentaci. Je zcela zřejmé, že společnost *Burg Persen* usilovala dominantní stavbou hradu Pergine před očima nenáviděných „*Italienissimi*“⁴⁶ provokativně manifestovat pevnost, sílu a jednotu *völkisch* hnutí. Ovšem hrady byly pojímány i jinak nežli pouhá fasáda pro inscenaci vlastního vlivu. Z jejich zdvia údajně vyzařovala sláva zašlé středověké říše, která u návštěvníků stimulovala pochopení pro „*podstatu a hodnotu německví*“.⁴⁷ V autentických středověkých prostorách kupříkladu hradu Pergine se aktéři *völkisch* hnutí snažili navázat na domnělou tisíciletou tradici německého národovectví a v souladu s ní rekonstruovali hradní komplex v přísně historizujícím duchu.⁴⁸ Německé turnerstvo sice pro svou mládež prosazovalo vznik moderní stavby,⁴⁹ pojem *Jugendburg* se přesto rozšířil a užíval se i pro ubytovny, které se hradům ani v nejmenším nepodobaly.

Shodně jako ubytovna *Lützw* či budovy v Annweileru a Brunndöbra, ani slavkovský *Jahnheim* v pravém slova smyslu hradem nebyl, i když jeho historie, jak praví slavkovská kronika, „*sahá až do doby středověké slávy horní činnosti v prostoru Slavkov – Krásno*“.⁵⁰ Svou velikostí si *Jahnheim* ale podle dobových obrázků s ostatními ubytovny v ničem nezádal a v duchu sebe prezentace o něm bylo psáno jako o stavbě „*podobné zámku*“ (viz obrázek 4).⁵¹ Dochovaný plán z roku 1931 a o rok starší popis objektu informuje o tom, že celá budova sestávala ze tří několikapatrových částí. V přízemí hlavní budovy obýval dvě místnosti domovník

³⁸Der Spieß 1928, 124.

³⁹Volksgenossen 1930, 217.

⁴⁰Billige Urlaubstage 1929, 169.

⁴¹Das Jahnheim 1936, 196.

⁴²Viz např. ilustraci v periodiku Německého turnerského svazu (Jahnheim 1938, 55).

⁴³Mieth 1928, 291.

⁴⁴Sturm a Fischer 1932, 153.

⁴⁵Fischer 1933, 423.

⁴⁶Rohmeder 1912b, 209.

⁴⁷Heller 1919, 368.

⁴⁸Rohmeder 1912a, 249.

⁴⁹Scheller 1928, 116.

⁵⁰Státní okresní archiv Sokolov, fond *MěNV H. Slavkov*, kronika města Horního Slavkova 1960–1964. Porta Fontium (<http://www.portafontium.cz/chronicle/soap-so/00101-mesto-horni-slavkov-1960-1964>, 25. 10. 2014), fotografie č. 61.

⁵¹Mieth 1928, 290.

(*Heimwart*), naproti nim se nalézala jeho kancelář a dvě jídelny. První patro vyplňovalo sedm dvoulůžkových pokojů a společná sprcha, sloužící zřejmě celé ubytovně. Další možnost ubytování nabízela hlavní budova v pěti vícelůžkových místnostech v podkroví zkosené střechy.⁵² Na centrální část komplexu ubytovny kolmo navazovaly dva postranní trakty.⁵³ Přízemí toho prvého zahrnovalo velkou kuchyň se spížírnou, jež pravděpodobně získala přednost před původně plánovanou „cvičebnou“ (*Übungsraum*).⁵⁴ Celé první patro vyplňoval ohromný „výukový sál“ (*Lehrsaal*) a místnost nad ním sloužila jako hromadná noclehárna. V přízemí protilehlého levého křídla se pralo prádlo, uskladňovalo uhlí a ukládalo nářadí, zatímco první a druhé patro zahrnovalo ještě osm pokojů s pětadvaceti lůžky. Na dvoře, který *Jahnheim* svým půdorysem ve tvaru písmene U vytvářel, stála ještě jakási „stodola“, upravená do podoby garáže pro auta a motorky. Připočte-li se k tomu všemu, že všechny pokoje byly elektrifikovány a mohly být vytápěny,⁵⁵ jeví se *Jahnheim* jako ubytovna plně odpovídající skromným nárokům Německého turnerského svazu a jeho spřátelených organizací. Aby z budovy vzniklo reprezentativní externí místo setkávání, bylo ale nejdříve zapotřebí nákladných rekonstrukcí.

4. RENOVACE A SPRÁVA

Nemalé finanční obnosy, jež Německý turnerský svaz permanentně do *Jahnheimu* investoval, svědčí o tom, jak velice mu úspěch projektu ležel na srdci. I z hlediska financování představuje slavkovská ubytovna unikum. Společnost *Burg Persen*, jež stála za koupí a rekonstrukcí jihotyrolského hradu, byla korporativní podílovou organizací. Za její členy platily *völkisch* spolky, jež složily částku 500 marek. Jelikož společnost skupovala i pozemky v okolí hradu, prováděla renovaci a dokonce i parciální výstavbu hradu, musel být její kapitál mnohem vyšší.⁵⁶ Odkud peníze plynuly, není zřejmé, ale jen stěží se lze ubránit dojmu, že celý podnik měl jistý exkluzivní nádech. Realizace „hradů“ mládeže v Annweileru a Ludwigsteinu zase mohla počítat s masivní finanční podporou státu⁵⁷ a ubytovna *Lützow* byla jeho původním majitelem rakouskému turnerskému svazu odkázána pravděpodobně bez požadavku na finanční náhradu. Německý turnerský svaz se tudíž v této komparaci prezentuje jako jediná organizace, jež peněžní břemeno nesla sama.

Již za koupi objektu vydal svaz 150 000 korun. Do rukou se mu dostala budova, v níž původně sídlili úředníci těžbařské společnosti krásenských dolů⁵⁸ a kterou poté pod jménem *Anna-Heim* využívala oblastní mládežnická pečovatelská služba jako prázdninovou ubytovnu. Její havarijní stav zřejmě provozovatele přiměl k tomu, aby se stavby zbavil jejím prodejem Německému turnerskému svazu.⁵⁹ Ten byl

---

⁵² Sturm a Fischer 1932, 153.

⁵³ Sturm 1931, 87.

⁵⁴ Mieth 1928, 291.

⁵⁵ Sturm a Fischer 1932, 153–154.

⁵⁶ J. F. L. 1909, 249; Rohmeder 1912a, 244; Burg 1913, 76.

⁵⁷ Schwank 1992, 166; Lorenz 1926, 24.

⁵⁸ Státní okresní archiv Sokolov, fond *MěNV H. Slavkov*, kronika města Horního Slavkova 1960–1964. Porta Fontium (<http://www.portafontium.cz/chronicle/soap-so/00101-mesto-horni-slavkov-1960-1964>, 25. 10. 2014), fotografie č. 72.

⁵⁹ Mieth 1928, 290–291.

Obrázek 4. Vizualizace Jahnheimu jako „zámecké“ budovy uprostřed bujné zeleně odpovídala stereotypním charakteristikám ubytovny v inzercích Německého turnerského svazu.

Picture 4. Visualisation of the Jahnheim as a castle building in the middle of the exuberant greenery corresponded to the stereotypical characteristic of the lodging area in the advertisements of the „German Gymnastic Association“.

Zdroj:⁶⁰

okamžitě přinucen nejen započít s vnitřní i vnější renovací, ale také postarat se o vybavení místností. Na rozdíl od Pergine však nebyly stavební úpravy spjaty s účelnou historizující přestavbou. Primární cíl spočíval pravděpodobně i kvůli omezeným finančním prostředkům v neodkladné sanaci zpuštělé budovy a její rychlé přeměně ve funkční ubytovnu. V prvním kroku bylo nutné opravit střechu hlavní budovy a připevnit k ní okapy.⁶¹ Už o tři roky později musela být zachráněna propadající se střecha na stodole.⁶² Ještě více práce čekalo na svaz v interiérech. Kromě instalatérských prací a přepažení některých místností⁶³ muselo být pro *Jahnheim* pořízeno téměř veškeré vybavení od kamen, postelí, dek a polštářů přes kuchyňské potřeby až po rádio, klavír, biliár a konečně i Jahnovu bustu.⁶⁴

Stanovit přesné náklady rozsáhlých úprav na základě zpráv, které jsou k dispozici na stránkách svazového periodika, nelze. V jednom z příspěvků z roku 1928

⁶⁰Národní muzeum, Archiv tělesné výchovy a sportu, Sb. Turneři, k. 1, inv. č. 20, 3. *Verbands-Turnfest Saaz*, kalendář.

⁶¹Truntschka a Henlein 1928c, 250.

⁶²Fischer a Rittinger 1931, 304.

⁶³Truntschka a Mieth 1928, 294; Fischer a Rittinger 1932, 304.

⁶⁴Truntschka a Henlein 1929a, 10; Sturm 1931, 87; Fischer a Rittinger 1931, 304.

se píše o 56 000 korunách za „práce na opravě“,⁶⁵ ovšem zda do této částky byla zahrnuta jen reparační střechy a okapů, nebo i instalace přívodů vody a světla, které na jiném místě byly vyčísleny na 10 000 korun,⁶⁶ se nedá s jistotou říci. Určitě do zmíněné sumy ale nebyly započítány opravy, které se uskutečnily v roce 1931. Tenkrát si oprava střechy na stodole vyžádala 5500 korun a nové stavební a instalatérské práce přišly na dalších 22 000 korun.⁶⁷ Svaz si musel vypomáhat všemi možnými prostředky. Centrální banka a *Kreditanstalt der Deutschen* požádal o „podporu“, organizoval loterii ve prospěch *Jahnheimu*,⁶⁸ z fondu určeného na výstavbu tělocvičen vybral zřejmě v roce 1931 celou polovinu na pokrytí „plánovaného vybavení“ ubytovny⁶⁹ a v neposlední řadě svým dílem přispívali i jedinci: někdo věnoval svazky do knihovničky „výukového sálu“,⁷⁰ někdo poskytl peníze na nákup stolů či židlí.⁷¹

Za rekonstrukci ubytovny a celou její správu zodpovídal „Výbor *Jahnheimu*“ (*Jahnheim-Ausschuss*), konstituovaný již v roce 1928. K jeho pěti původním členům patřil vedle bývalého předsedy Německého turnerského svazu Josefa Truntschky i Konrad Henlein,⁷² v tu dobu již proslulý svými reformními návrhy na „výchovu a vedení“⁷³ v Německém turnerském svazu. Protože se výbor scházel jen nepravidelně, ukázalo se jako nezbytné vytvořit funkci domovníka, jenž by nepřetržitě dohlížel na chod ubytovny tak, jako například kasteláni v Pergine či Ludwigsteinu.⁷⁴ Role domovníka měla klíčový význam pro úspěch ubytovny. Svou péčí o budovu s jejím okolím totiž domovník vytvářel předpoklady pro příjemnou, uvolněnou atmosféru, která měla pobyty klientů provázet. Rovněž domovníkova žena, starající se o chod kuchyně, výrazně přispívala ke spokojenosti hostů.⁷⁵ Úsilí a finance, jež Německý turnerský svaz vkládal do ubytovny, se však z ekonomického pohledu jeví jako zcela nerentabilní. Od počátku se pravděpodobně předpokládalo, že přínos celého podniku bude spočívat v symbolické hodnotě. K jakým strategiím svaz přistoupil, aby se v ubytovně – jak zaznělo při slavnostním otevření – rozvinul „opravdový turnerský život“⁷⁶ v duchu, jenž prostupoval i Friedrichem Ludwigem Jahnem?⁷⁷

⁶⁵Truntschka a Henlein 1928b, 267.

⁶⁶Truntschka a Mieth 1928, 294.

⁶⁷Fischer a Rittinger 1931, 304.

⁶⁸Gerstner a Truntschka 1931, 154.

⁶⁹Fischer 1931, 377.

⁷⁰Otto 1936, 385.

⁷¹Gerstner a Truntschka 1931, 154.

⁷²Truntschka a Henlein 1928c, 250.

⁷³Henlein 1928, 117–120.

⁷⁴Burg 1910, 101; Lorenz 1926, 24.

⁷⁵Der Verwaltungsausschuß 1930, 304.

⁷⁶Ullrich 1929, 102.

⁷⁷Ullrich 1929, 102.

5. AKCE V JAHNHEIMU

V první řadě sloužil *Jahnheim* jako místo, kde jedinci nebo i celé rodiny mohli strávit svou dovolenou „mezi stejně smýšlejícími“⁷⁸ „příslušníky národa“.⁷⁹ Proto byl objekt v inzerátech z 30. let, které byly uveřejňovány v novinách Německého turnerského svazu, záměrně propagován jako „příjemné letoviště“ a ideální místo odpočinku.⁸⁰ Díky možnosti masového ubytování v noclehárně druhého patra zadního traktu budovy se *Jahnheim* navíc skvěle hodil nejen pro školní výlety,⁸¹ ale také pro „dětské letní pobyty“, které každoročně organizoval druhý domovník Otto Wehinger.⁸²

Zatímco některé pokoje musely být vyhrazeny pro rekreanty, jiné byly dlouhodobě rezervovány suborganizacemi Německého turnerského svazu a jinými nacionalistickými uskupeními. Podobná strategie byla praktikována také v Pergine. Podílníci společnosti *Burg Persen* se totiž automaticky stávali spolujatelé hradu, čímž získali i právo na držbu a úpravu vlastních místností.⁸³ Kromě Všeněmeckého svazu (*Alldeutscher Verband*) a Spolku Jižní marky (*Verein Südmark*) si tak pro své členy zařídil pokoje i Svaz Němců v Čechách (*Bund der Deutschen in Böhmen*) s Německým spolkem východní marky (*Deutscher Ostmarkverein*).⁸⁴ Na rozdíl od společnosti *Burg Persen* byl ale Německý turnerský svaz jediným majitelem slavkovské ubytovny, takže vybrané pokoje nedával do trvalého vlastnictví, nýbrž pouze do jakési formy pronájmu. Oběžníkem z roku 1928 se svaz primárně obrátil na své turnerské župy, turnerské okresy a větší spolky s výzvou získat pro vlastní účely pokoje v *Jahnheimu*, teprve poté některé místnosti nabídl i „ostatným árijským svazům“.⁸⁵ A tak sousedily například v prvním patře hlavní budovy pokoje Svazové mládeže (*Bundesjugend*) s pokojem Ještědsko-Jizerské turnerské župy (*Jeschken-Iser-Turngau*). Na něj z druhé strany naléhal pokoj Turnerského spolku Aš, kterého zase dveře dělily od pokoje Chebské turnerské župy Jahnovy mohyly (*Egerland-Jahnmalturngau*).⁸⁶

Jenomže *Jahnheim* zdaleka nefungoval pouze jako místo přespávání během dovolené. To, že se v prvním patře pravého traktu nacházel „výukový sál“, svědčí o pořádání školících kurzů, které v případě ostatních analyzovaných ubytoven nejsou v tak velké míře doložitelné. Ze statistických přehledů o akcích v ubytovně, zprostředkovaných opět periodikem Německého turnerského svazu, dokonce plyne, jako by účastníci kurzů tvořili hlavní osazenstvo *Jahnheimu*. Školící kurzy se věnovaly rozmanitým tématům, uskutečňovaly se pod kuratelou různorodých svazů a oslovovaly velmi odlišné aktéry. Právě pomocí aktérů můžeme klasifikovat tři typy kurzů, jichž byl *Jahnheim* svědkem.

⁷⁸ Verbringt 1937, 169.

⁷⁹ Ferientage 1937, 218.

⁸⁰ Např. Das Eigenheim 1936, 235.

⁸¹ „Jahnheim“ 1933, 218.

⁸² Göpfert 1936, 304.

⁸³ J. F. L. 1909, 249.

⁸⁴ Burg 1911, 79.

⁸⁵ Verwaltungsausschuß 1928, 267.

⁸⁶ Truntschka a Henlein 1929a, 10; Truntschka a Henlein 1929b, 42; Sturm 1931, 87.

Některá soustředění do ubytovny umístil pro své členy přímo Německý turnerský svaz. Hornochebská turnerská župa (*Ober-Eger Turngau*) tak zde v roce 1930 školila turnery, kteří předcvičovali v jejích spolcích.⁸⁷ Vánoční kurz běžkařských trenérů a sudích musel být o dva roky později sice hned po prvním dnu kvůli nedostatku sněhu přeložen do Bublavy,⁸⁸ ovšem kurz *dietwartů* proběhl následující rok v plném rozsahu.⁸⁹ Účastníky dalšího typu kurzů byli členové jiných nacionalistických organizací – dochovaly se například zprávy o soustředění nacionálně-socialistické mládeže z roku 1930. Také kolektivní, blíže nespecifikované pobyty různých pěveckých a uměleckých spolků mohly být spjaty s prohlubováním jejich odborných aktivit.⁹⁰ Konečně se v prostorách ubytovny odehrávaly edukativní kurzy pro širokou veřejnost. Zájemcům, jež se chtěli stát vedoucími při vandrech, byl nabídnut kurz například v roce 1931.⁹¹ V témže roce otevřela kurz vaření a háčkování i Friedl Wehingerová, manželka druhého domovníka,⁹² a opakovaně se do slavkovské ubytovny „*k duchovnímu a tělesnému sebezdokonalení a otužení*“⁹³ uchylovali i účastníci lidových „vysokoškolských“ kurzů, za jejichž přípravou stály četné vzdělávací instituce.⁹⁴

Vysokou návštěvnost v *Jahnheimu* se Německý turnerský svaz snažil podpořit stlačením cen za ubytování a stravu na nejnižší možnou míru, takže inzerce ubytovny jen málokdy postrádala adjektiva „levný“, „výhodný“, „lidový“.⁹⁵ Ceny se pochopitelně lišily s ohledem na věk, pokoj i příležitost, s nímž bylo přespání a stravování spjato. Podle ceníků z let 1932, 1934 a 1936 se ceny za lůžko pohybovaly od 1 koruny po 8 korun a tři denní jídla vyšla přibližně na 20 korun. V roce 1936 již byly běžné i tak zvané paušální pobyty, kdy jeden dospělý kupříkladu za čtyři týdny s plnou penzí zaplatil 606 korun, do nichž byly zahrnuty i náklady na elektřinu.⁹⁶ Pro srovnání dodejme, že u titulu paradigmatické knihy hamburského žurnalisty Wilhelma Stapela *Antisemitismus und Antigermanismus* stála roku 1932 v novinách Německého turnerského svazu cena 19,50 korun⁹⁷ a že za týdenní cestu ke *Groß Glockneru*, pořádanou v roce 1936 chebským Německým cestovním spolkem (*Deutscher Reiseverein*), musel účastník vydat 890 korun.⁹⁸

Nejen svým vybavením, ale i akcemi, jež v něm byly organizovány, splňoval *Jahnheim* předpoklady pro to, aby byl místem intenzivní výměny názorů. Díky příznivým cenám, jak ujišťovalo periodikum Německého turnerského svazu, si pobyt u Horního Slavkova mohl dovolit každý, kurzy navíc vycházely vstříc obojímu pohlaví, všem věkovým kategoriím i zájmově různě vyhraněným osobám. Pro koho přeci jen ceny za ubytování byly příliš vysoké, mohl se v *Jahnheimu* zastavit jen na oběd, protože poslední známý domovník Otto Guha usiloval se svou že-

⁸⁷Rittinger a Truntschka 1930, 95.

⁸⁸Lehrgang 1932, 63.

⁸⁹Dietwartelehrgang 1932, 233.

⁹⁰Rittinger a Truntschka 1930, 95; Sturm 1931, 87; Sturm 1934, 94.

⁹¹Wanderführer-Lehrgang 1931, 171.

⁹²Mattausch, Fischer a Sturm 1931, 303.

⁹³Lochner a Streit, 1930.

⁹⁴Der Verwaltungsausschuß 1929, 10.

⁹⁵Billige Urlaubstage 1929, 169; Verbringt 1937, 169; Jahnheim 1938, 55.

⁹⁶Sturm a Fischer 1932, 154; Ullrich 1934, 124–125; Das Jahnheim 1936, 196.

⁹⁷Tölg 1932, 327.

⁹⁸Turnzeitungsreisedienst 1936, 265.

nou Hildegardou v roce 1938 etablovat ubytovnu také jako „turnerský hostinec“.⁹⁹ Vedly však všechny tyto strategie k přínosné komunikaci mezi klienty? Docházelo tu k takovému vzájemnému myšlenkovému obohacování, že se návštěvníci domů vraceli s ochotou „bojovat za osud pohraničí“?

6. EFEKTIVITA KOMUNIKACE V JAHNHEIMU

Úspěšnost komunikace ve slavkovské ubytovně samozřejmě není možné exaktně určit, ba ani se s největší pravděpodobností nikdy nedozvíme, o čem se návštěvníci na pokojích, v zahradě, při jídle nebo ve „výukovém sále“ bavili. Nadšené výpovědi v novinách Německého turnerského svazu musí být vnímány s rezervou, neboť sloužily jako reklama, a do vzpomínek vysídlených turnerů zase proniká zřejmá tendence idealizovat minulost.¹⁰⁰ I tak jsou dochované zprávy plné indicií, které alespoň naznačují úspěšnost poslání *Jahnheimu*. Nadto si lze vypomoci zohledněním situace v ubytovnách Jižního Tyrolska, Německa a Rakouska.

O Pergine prameny prozrazují, že za jeho hradbami docházelo k velmi silné interakci mezi jednotlivými hosty. Ačkoli členské organizace společnosti *Burg Persen* disponovaly vlastními místnostmi, shromažďovali se návštěvníci v centrálním „všenněmeckém památném sále“¹⁰¹ Ernsta Hasseho,¹⁰² nebo společně po večerech seděli v rozpadlé věži a za doprovodu loutny pěli v „*polotichém sboru s mladými paními neskonale krásné německé písně*“.¹⁰³ Velmi podobně vyznívají i popisy z mládežnických „hradů“ v Německu, kde sborově zpívané písně, společné stravování, ranní cvičení, vyprávění a nocování svazovaly cizí účastníky, „*aniž by věděli jak a proč*“, do „*vzájemné spojitosti*“, která do nich pronikala „*nikoli rozvahou a hezkými slovy*“, nýbrž jednoduše „*bytím pospolu*“.¹⁰⁴ Mezi dívkami z rakouské ubytovny *Lützw* se zase během pobytu v roce 1926 údajně vyvinuly natolik niterné vazby, že se spolu v den odjezdu loučily se slzami v očích.¹⁰⁵ Jakkoli byly tyto zážitky mladých turnerů redakcemi periodik evidentně upravovány do patřičné propagandistické podoby, v jejich jádru se rýsuje schéma účinné komunikace, které do svého románu *Der Weg in die Stille* zapracoval i vůdce říšskoněmecké turnerské mládeže Edmund Neuendorff: nedělní oběd ve fiktivní ubytovně *Landheim* navodil rodinnou atmosféru, zpěv a tanec tvořily přechod k vážnějším rozpravám o národu či hnutí mládeže a hudba odpolední setkání slavnostně ukončila. Tak jako se jedna z účastnic této akce nadšeně vracela domů,¹⁰⁶ navraceli se zajisté i někteří návštěvníci z Pergine a mládežnických „hradů“ do své domoviny s novými kontakty, zážitky, myšlenkami a hodnotami.

⁹⁹ Jahnheim 1938, 55.

¹⁰⁰ Müller 1964, 34–35.

¹⁰¹ J. F. L. 1909, 249.

¹⁰² Poslanec Říšského sněmu Ernst Hasse (1846–1908) působil od roku 1893 do své smrti jako předseda významné *völkisch* organizace Všenněmecký svaz (*Alldeutscher Verband*), která byla mimo jiné vydavatelem v této studii několikrát citovaného periodika *Alldeutsche Blätter* (Kruck 1954, 9, 19; Peters 1996, 302–315).

¹⁰³ Heyck 1911, 562.

¹⁰⁴ Srov. Baumann 1929, 96.

¹⁰⁵ Stadler 1926, 76.

¹⁰⁶ Neuendorff 1919, 82–86.

Třebaže se na první pohled může zdát, že ve slavkovské ubytovně musel být vzhledem k mnohočetnosti akcí komunikační kvas ještě pronikavější, několik faktorů tento její potenciál ve skutečnosti limitovalo. Statistiky týkající se ubytování sice informují o stoupajícím počtu návštěvníků a přespání – oproti 508 hostům v roce 1929 jich do *Jahnheimu* roku 1935 zavítalo více jak třikrát tolik a počet strávených nocí se z původních 3060 zdvojnásobil¹⁰⁷ – na druhou stranu z pramenů vysvítá, že povědomí o *Jahnheimu* nebylo valné. Dva roky po otevření ubytovny si totiž jeden ze členů správního výboru postěžoval, že v létě projde denně několik skupin výletníků zcela bez povšimnutí kolem budovy, a když roku 1933 Svaz Němců (*Bund der Deutschen*) organizoval v Horním Slavkově kurz zvaný Chebská lidová vysoká škola (*Egerländer Volkshochschule*), ubytoval její účastníky namísto v *Jahnheimu* v chlapecké škole.¹⁰⁸ Ještě o tři roky později si autor jednoho příspěvku v novinách Německého turnerského svazu posteskl nad malou mírou pozornosti, která je „v našich řadách“¹⁰⁹ *Jahnheimu* věnována. Výrazný nárůst reklamy, jež právě od roku 1936 někdy i dosti imperativním tónem vyzývala k návštěvě ubytovny, si tudíž nelze vysvětlit jinak, nežli reakci na počet hostů, který nesplnil očekávání Německého turnerského svazu.

Statistiky dále naznačují relativně nízkou rozmanitost hostů. Z Německého turnerského svazu byli pravidelně přítomni jen příslušníci několika málo severočeských a západočeských žup, které navíc měly v trvalém pronájmu některé pokoje.¹¹⁰ Naopak pro turnerské župy z Moravy byla poloha ubytovny značně nevýhodná. Teprve v roce 1933 několik málo moravských turnerů, kteří cvičili na 3. svazové slavnosti v Žatci, zvažilo cestu do Horního Slavkova¹¹¹ a až o tři roky později je ve statistice uvedeno, že mezi organizacemi pobývajících v *Jahnheimu* „byly zastoupeny všechny župy svazu“.¹¹² Opakovaně se do *Jahnheimu* navracely i pěvecký spolek *Finkensteiner Singgemeinde* či „věrná“ lidová rolnická vysoká škola ze západních Čech (*Westböhmisches Bauernhochschule*).¹¹³ Podle statistiky z roku 1934 přivedla právě lidová škola v předešlých pěti letech do Horního Slavkova na 226 osob, které zde strávily celkem 8331 nocí, tedy téměř polovinu všech napočítaných přespání.¹¹⁴ Z uvedených údajů lze vyvodit, že ubytovnu vyhledávaly stále tytéž organizace ze severozápadních Čech, zatímco z ostatních částí republiky byl příliv hostů mnohem menší, o zahraničí ani nemluvě – v roce 1930 to bylo 9 studentů z Bonnu, roku 1934 jenom jeden turner.¹¹⁵

Další aspekt je však ještě důležitější. Na rozdíl třeba od hradu Pergine, jenž byl otevřen jen přes léto, a kde se tudíž všechny návštěvy koncentrovaly do několika měsíců, byl *Jahnheim* otevřen celoročně. Jednotlivé kurzy a návštěvy tak pokrývaly termíny od začátku do konce roku: soustředění lidové rolnické vysoké školy většinou spadalo do prvních měsíců roku, na dovolenou přijížděly rodiny v létě,

¹⁰⁷ Sturm 1931, 86; Sturm 1936, 35.

¹⁰⁸ Sturm 1931, 87; Sturm 1934, 94.

¹⁰⁹ Göpfert 1936, 304.

¹¹⁰ Sturm 1931, 87; Sturm 1934, 94.

¹¹¹ Sturm 1934, 94.

¹¹² Sturm 1936, 35.

¹¹³ Sturm 1931, 87; Sturm 1934, 93.

¹¹⁴ Sturm 1934, 94.

¹¹⁵ Sturm 1931, 86; Sturm 1936, 35.

kurz vaření Friedl Wehingerové byl naplánován na říjen a běžkaři, kteří se nakonec přesunuli na Bublavu, měli ve Slavkově trénovat po Vánocích.¹¹⁶ Paralelní průběh akcí se jeví jako výjimečný úkaz, který nastával pouze v případě dlouhodobých pobytů. Členové Hornochebské turnerské župy, cvičící v *Jahnheimu* od 21. do 26. července 1930 se těsně minulí s nacionálně-socialistickou mládeží, která do Horního Slavkova přijela 28. července, ovšem účastníci obou školení se setkali s participanty jednoho dlouhého lidového vysokoškolského kurzu, jenž se konal od poloviny července po další čtyři týdny.¹¹⁷ Úplně jiný ruch by v *Jahnheimu* vládl, kdyby do něj alespoň Německý turnerský svaz umisťoval kurzy opravdu konsekventně. Jenomže většina z nich byla z nejrůznějších důvodů pořádána na jiných místech. Situace ze slavnostního otevření ubytovny 23. března 1929, kdy se vedení svazu setkalo jak se zástupci několika turnerských a pěveckých spolků, tak s vyslanci rakouského Německého turnerského svazu 1919, se v *Jahnheimu* v podobném rozsahu asi už nikdy více neopakovala.¹¹⁸

I když se vyjde z předpokladu, že některé akce probíhaly souběžně, nemůže být s jistotou zjištěno, zda se mezi jejich účastníky rozvinula intenzivní komunikace u rybníka Ebmetu, v zahradě ubytovny, jídelně nebo ve „výukovém sálu“, který možná v *Jahnheimu* zaujímal podobnou funkci jako „Hasseho sál“ v Pergine. Rodina na dovolené, vandrující studenti, trénující turneři, mládež, která se vzdělávala v rámci lidové univerzity, každý měl v *Jahnheimu* vlastní program a v pramenech nelze nalézt informace, že by byla vyvinuta snaha přivést všechny aktéry ke společnému jídlu, zpěvu, tanci či aktivní výměně názorů, jako se dělo v Pergine či mládežnických ubytovnách. Rovněž v reakcích na pobyty se účastníci zpětně vyjadřují jen k vlastním aktivitám, nehledě na to, že vychvalováno je především stravování a nikoli pěstování pospolitosti s ostatními hosty.¹¹⁹ Intenzivní komunikace, a tím i formování jisté identity musely být patrně zejména v rámci jednotlivých akcí,¹²⁰ ovšem příležitost učinit z *Jahnheimu* místo, kde by mezi sebou souběžně komunikovaly různé složky německonacionálních kruhů, nebyla plně využita.

K tomu, že *Jahnheim* představoval jen zčásti úspěšný projekt, přispěla i řada konkurenčních podniků. Sice nebyla zbudována žádná jiná ubytovna rovnající se svou velikostí a relevancí té slavkovské, ale například v Aši působila pod vedením Konrada Henleina a poté Williho Brandnera prestižní škola (*Ascher Turnerschule*) pro přípravu turnerů na organizaci tělocviku v turnerských spolcích. Po ukončení nabitého několikadenního programu, sestávajícího jak z tělesného zdokonalování, tak ze školení v národních otázkách, opouštěli absolventi kurzů Aš jako nová elitní kasta, která podle Henleinovy představy měla transformovat Německý turnerský svaz do organizace řízené na bázi vůdcovství a podřízenosti.¹²¹ Vedle této proslulé instituce odstartoval Německý turnerský svaz od roku 1935 také svépomocný projekt dobrovolné pracovní služby, poskytující nezaměstnaným turnerům

¹¹⁶Der Verwaltungsausschuß 1929, 10; Mattausch, Fischer a Sturm 1931, 303; Müller a Kappel 1932, 81.

¹¹⁷Truntschka 1930, 141.

¹¹⁸Ullrich 1929, 102.

¹¹⁹Kraus 1932, 17; Göpfert 1936, 304.

¹²⁰Die Schlaggenwalder Dietwartetagung 1932, 283; Lochner a Streit 1930, I–II.

¹²¹Henlein nedat.; Die Turnerschule 1937, 767–770.

možnost angažovat se v přísně organizovaných pracovních táborech na výstavbě všeobecně prospěšných objektů – například hřiště u *Jahnheimu*.¹²² Z akce, reagující původně na hospodářskou krizi, se postupně vyvinul jeden z centrálních výchovně-vzdělávacích instrumentů Německého turnerského svazu, neboť byl záhy rozpoznán význam pracovních táborů pro vštěpování hodnot jako poslušnost vůdci či oddanost zájmům národa.¹²³ Je na místě domnívat se, že se mnohým turnerům pobyt v turnerské škole či pracovním táboře musel jevit jako atraktivnější nežli pobyt v *Jahnheimu*.

7. ZÁVĚR

Otevřením ubytovny *Jahnheim* v roce 1929 nedaleko Horního Slavkova zřídil Německý turnerský svaz ve středoevropském kontextu zcela netradiční externí místo komunikace německonacionálních turnerů. Přestože se *Jahnheim* pozicí v přírodě a do jisté míry i vzhledem podobal ostatním v tomto textu rozebíraným ubytovně „*völkisch*“, turnerského a mládežnického hnutí v Německu (Annweiler, Brunndöbra, Hohenstein, Ludwigstein) a Rakousku, respektive Jižním Tyrolsku (Semmering, Pergine), výrazně se od nich zároveň odlišoval jak způsobem financování, tak svým multifunkčním charakterem a v neposlední řadě i různorodou klientelou, která ubytovnu vyhledávala.

Německý turnerský svaz, respektive „*Výbor Jahnheimu*“ investoval do koupě zchátralého objektu, jeho nákladné rekonstrukce a provozu tak vysoké částky, že se mu pronajímáním pokojů nikdy nemohly vrátit. Přínos celého projektu neměl tudíž spočívat ve finančním obohacení svazu, ale spíše v posílení identity československých Němců, kteří se odmítali ztotožnit s poválečnou politickou situací. V *Jahnheimu* byly tudíž některé pokoje trvale pronajaty německonacionálním organizacím, četné prostory byly určeny k vzájemné interakci mezi návštěvníky a kromě toho se v ubytovně konaly mnohačetné kurzy, jež měly svěst dohromady turnery i jiné nacionálně smýšlející jedince bez ohledu na pohlaví, věk a zájmy.

Nicméně ambiciózní plán Německého turnerského svazu vytvořit z budovy centrum komunikace a setkávání německonacionálních aktérů, a přispět tak k utváření jisté kolektivní identity, se přeci jen nakonec nezdařil. Poměrně nízké povědomí o existenci *Jahnheimu*, jeho nevýhodná geografická poloha a nové progresivní podniky svazu (turnerská škola v Aši, tábory dobrovolné pracovní služby) totiž odebíraly ubytovně mnoho potenciálních návštěvníků. Neparalelní průběh akcí v *Jahnheimu* zase zapříčinil, že se příslušníci různých organizací v ubytovně jen málokdy potkali.

Jaký byl osud budovy po ukončení druhé světové války? Podobně jako jiho-tyrolská ubytovna na hradu Pergine po vypuknutí první světové války padla do rukou Italů,¹²⁴ zůstal *Jahnheim* po roce 1945 k dispozici českému etniku. Dříve, než

---

¹²²Státní okresní archiv Sokolov, fond *AM H. Slavkov*, Gedenkbuch der königlichen Bergstadt Schlaggenwald. Anfangend im Jahre 1867. Porta Fontium (http://www.portafontium.cz/iipimage/30860025/soap-so_00100_mesto-horni-slavkov-1878-1945_0580, 25. 10. 2014); Sudetendeutsche Turnbewegung 1967, 51.

¹²³Pohl 1938.

¹²⁴Kleine Mitteilungen 1915, 290–291.

Obrázek 5. Fotografie z března roku 2014 ukazuje propadlé sklepení Jahnheimu.

Picture 5. This photography from March 2014 shows forfeiture of the Jahnheims cellar.

Zdroj: foto Milan Augustin

v něm Okresní národní výbor Sokolov zřídil dětský domov,¹²⁵ pobývali v něm podle kroniky města „příslušníci ostrahy tábora potrestaných, zaměstnanci JD [Jáchymovských dolů – pozn. autorů] [a] vojenská posádka“.¹²⁶ Zatímco však Pergine a i ostatní studované mládežnické hrady dodnes stojí a některé stále slouží k ubytování, Jahnheim vlivem „vlčí povahy“ „ředitele [dětského – pozn. autorů] domova jakéhosi Brádka“¹²⁷ neustále chátral a dokonce v něm vypukla epidemie žloutenky.¹²⁸

Snaha zabránit přistěhovalctví Romů přiměla Horní Slavkov v průběhu 60. let k likvidaci neobydlených domů¹²⁹ a v souvislosti s tímto diskriminačním zákrokem byl pravděpodobně zbořen i Jahnheim. Na jeho místě dnes tu a tam leží pouze rozvaliny (viz obrázek 5). Kolemjdoucímu nic nenapovídá, že tu kdysi stála „pýcha“¹³⁰ Německého turnerského svazu.

POUŽITÉ ZDROJE

LITERATURA

- BOLZ, Daphné (2008): *Les arènes totalitaires: fascisme, nazisme et propagande sportive. Hitler, Mussolini et les jeux du stade*. Paris: CNRS Editions.
- DINÇKAL, Noyan (2013): *Sportlandschaften. Sport, Raum und (Massen-)Kultur in Deutschland 1880–1930*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- KRUCK, Alfred (1954): *Geschichte des Alldeutschen Verbandes. 1890–1939*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GmbH.
- LANZINGER, Michele et al. (1991): *Il Castello di Pergine*. Milano: L'editore.
- LUH, Andreas (2008): *Der Deutsche Turnverband in der Ersten Tschechoslowakischen Republik. Vom völkischen Vereinsbetrieb zur volkspolitischen Bewegung*. München: R. Oldenbourg Verlag.
- PETERS, Michael (1996): Der „Alldeutsche Verband“. In: Puschner, Uwe, Schmitz, Walter a Ulbricht, Justus H. (eds.): *Handbuch zur „Völkischen Bewegung“ 1871–1918*. München: K. G. Saur Verlag, s. 302–315.
- PUSCHNER, Uwe (2001): *Die völkische Bewegung im wilhelminischen Kaiserreich. Sprache – Rasse – Religion*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

¹²⁵ Státní okresní archiv Sokolov, fond MěNV H. Slavkov, kronika města Horního Slavkova 1960–1964. Porta Fontium (<http://www.portafontium.cz/chronicle/soap-so/00101-mesto-horni-slavkov-1960-1964>, 25. 10. 2014), fotografie č. 34.

¹²⁶ Státní okresní archiv Sokolov, fond MěNV H. Slavkov, kronika města Horního Slavkova 1960–1964. Porta Fontium (<http://www.portafontium.cz/chronicle/soap-so/00101-mesto-horni-slavkov-1960-1964>, 25. 10. 2014), fotografie č. 61.

¹²⁷ Státní okresní archiv Sokolov, fond MěNV H. Slavkov, kronika města Horního Slavkova 1960–1964. Porta Fontium (<http://www.portafontium.cz/chronicle/soap-so/00101-mesto-horni-slavkov-1960-1964>, 25. 10. 2014), fotografie č. 72.

¹²⁸ Státní okresní archiv Sokolov, fond MěNV H. Slavkov, kronika města Horního Slavkova 1960–1964. Porta Fontium (<http://www.portafontium.cz/chronicle/soap-so/00101-mesto-horni-slavkov-1960-1964>, 25. 10. 2014), fotografie č. 80.

¹²⁹ Státní okresní archiv Sokolov, fond MěNV H. Slavkov, kronika města Horního Slavkova 1960–1964. Porta Fontium (<http://www.portafontium.cz/chronicle/soap-so/00101-mesto-horni-slavkov-1960-1964>, 25. 10. 2014), fotografie č. 81.

¹³⁰ Srov. Sudetendeutsche Turnbewegung 1967, 51.

SCHWANK, Bernhard (1992): Das Kreisjugendheim des Pfälzer Turnerbundes. In: Peiffer, Lorenz (ed.): *Illustrierte Geschichte der Deutschen Turnerjugend*. Essen: Klartext-Verlag, s. 164–167.

TOMASI, Maddalena (1991): Il castello di Pergine: storia e architettura. In: Lanzinger, Michele et al.: *Il Castello di Pergine*. Milano: L'Editore, s. 105–150.

ARCHIVNÍ PRAMENY

Národní muzeum, Archiv tělesné výchovy a sportu, Sb. Turneři, k. 1, inv. č. 20, 3. *Verbands-Turnfest Saaz*, kalendář.

Staatsarchiv Hamburg, Bestandsnummer 614-1/11 *Hamburger Turnerschaft von 1816*, Signatur 63 band 7 – *Veranstaltungen, Programme, Broschüren, auch von anderen Vereinen und außerhalb von Hamburg*, složka – 1911, noviny *Kneip-Zeitung* (1911), č. 41.

Staatsarchiv Hamburg, Bestandsnummer 614-1/11 *Hamburger Turnerschaft von 1816*, Signatur 63 band 7 – *Veranstaltungen, Programme, Broschüren, auch von anderen Vereinen und außerhalb von Hamburg*, složka – 1912, brožura *Weihnachtsfeier der Hamburger Turnerschaft von 1816 am 6.ten Januar 1912 in der Turnhalle Grosse Allee*.

Státní okresní archiv Sokolov, fond *MěNV H. Slavkov*, kronika města Horního Slavkova 1960–1964. Porta Fontium (<http://www.portafontium.cz/chronicle/soap-so/00101-mesto-horni-slavkov-1960-1964>, 25. 10. 2014).

Státní okresní archiv Sokolov, fond *AM H. Slavkov*, Gedenkbuch der königlichen Bergstadt Schlaggenwald. Anfangen im Jahre 1867. Porta Fontium (http://www.portafontium.cz/iipimage/30860025/soap-so_00100_mesto-horni-slavkov-1878-1945_0580, 25. 10. 2014).

PUBLIKOVANÉ PRAMENY

B. (1913): 6. Deutsches Bundesturnfest. *Deutscher Turner-Hort*, roč. 23, č. 17 a 18, s. 212–216 a 225–231.

BAUMANN, Kurt (1929): Tage im Heim. *Turnerjugend*, roč. 11, č. 6, s. 94–96.

Billige Urlaubstage im Jahnheim zu Schlaggenwald (1929). *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 10, č. 11, s. 169.

BORSCH, Rudolf (1926): Wie wir die Einweihung der Jugendburg Hohnstein feierten. *Turnerjugend*, roč. 8, č. 11, s. 151–152.

Burg Persen (1910): *Deutscher Turner-Hort*, roč. 20, č. 9, s. 10.

Burg Persen (1913): *Alldeutsche Blätter*, roč. 23, č. 10, s. 76.

Burg Persen im Suganer-Tale (1911): *Heimdall*, roč. 16, č. 7, s. 79.

Deutsche Volkskunde: Leitfaden für völkische Erziehung (1921): Brüx: Deutscher Turnverband.

Dietwartelehrgang des Verbandes (1932): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 13, č. 15, s. 233.

Das Eigenheim des Verbandes in Schlaggenwald (1936): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 17, č. 12, s. 235.

Entwurf für einen Völkischen Abend (Tieabend) zum Gedenken an den Helden Albert Leo Schlageter (1929): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 10, č. 10, s. 150.

Erholungsheim „Lützow“. *Bundesturnzeitung*, 1928, 9. Jahrgang, Folge 14 (11. 5.), s. 222.

Das Erholungsheim „Lützow“ des Deutschen Turnerbundes (1932). *Jugendturnzeitung*, roč. 10, č. 5, s. 37.

Ferientage in „Jahnheim“ zu Schlaggenwald (1937): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 18, č. 10, s. 218.

- FINKENAUER, Rudolf (1929): Von der Pfälzer Turnerjugend und ihrem Heim. *Turnerjugend*, roč. 11, č. 6, s. 82–84.
- FISCHER, Theodor (1931): Bericht über die Gauobmänner-Versammlung am 1. Nebelmonds 1931 in Teplitz-Schönau. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 12, č. 23, s. 376–379.
- FISCHER, Theodor (1933): Das Jahnheim in Schlaggenwald und Wanderungen in dessen Umgebung: Ein Lichtbildvortrag. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 14, č. 23, s. 423.
- FISCHER, Theodor a RITTINGER, Richard (1931): Bericht über die Sitzung des Jahnheim-Ausschusses am 5. Herbstmonds 1931 im „Jahnheim“. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 12, č. 19, s. 304.
- GERSTNER, Franz a TRUNTSCHKA, Josef (1931): Bericht über die am 28. Lenzmonds 1931 im Großgasthof „Platz“ in Falkenau a. d. Eger stattgefundene Sitzung des Verwaltungsausschusses des Jahnheimes in Schlaggenwald. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 12, č. 10, s. 154.
- GÖPFERT, Hermann (1936): Wo verbringe ich meinen Urlaub? *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 17, č. 15, s. 304.
- HELLER, Hans (1919): Die deutschen Burgen. *Alldeutsche Blätter*, roč. 29, č. 44, s. 367–368.
- HENLEIN, Konrad (nedat.): *Führer-Lehrgänge im Deutschen Turnen. Die Vorturnerschule. 1. Heft*. Teplitz-Schönau: Deutscher Turnverband.
- HENLEIN, Konrad (1928): Grundsätze über unsere Erziehung und Führung. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 9, č. 9, s. 117–120.
- HEYCK, Eduard (1911): Burg Persen und die Deutschen im Mocchino. *Velhagen & Klasings Monatshefte*, roč. 25, č. 12, s. 553–562.
- J. F. L. (1909): Burg Persen, G.m.b.H. *Alldeutsche Blätter*, roč. 19, č. 30, s. 249.
- „Jahnheim“ in Schlaggenwald (1933): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 14, č. 12, s. 218.
- Das Jahnheim in Schlaggenwald: Eigenheim des Deutschen Turnverbandes, Erholungsheim und Sommerfrische für seine Mitglieder, sowie für Mitglieder befreundeten Verbände (1936): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 17, č. 10, s. 196.
- Jahnheim Schlaggenwald (1938): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 19, č. 3, s. 55.
- Kennst du das Land? (1929): *Turnerjugend*, roč. 11, č. 11, s. 187.
- Kleine Mitteilungen (1915): *Alldeutsche Blätter*, roč. 25, č. 34, s. 290–291.
- KRAUS, Gretl (1932): Meine Schwester besuchte im Oktober. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 13, č. 1, s. 17.
- Lehrgang für Schneelaufwarte und Kampfrichter in Schwaderbach (1932): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 13, č. 4, s. 63.
- LOCHNER, Rudolf a STREIT, Julius (1930): *Volkshochschullehrgang Schlaggenwald bei Karlsbad, 14. Juli bis 9. August 1930 veranstaltet vom Verband der Bezirksbildungsausschüsse im Jeschken-Isergau, Sitz Gablonz, vom Nordböhmischem Volkshochschulverein, Sitz Teschen, und von der Gesellschaft für deutsche Volksbildung in der Tschechoslowakischen Republik*. (Sonder-Abdruck aus der „Heimatbildung“. Monatsschrift für heimatliche Volksbildung, roč. 12). Reichenberg: Sudetendeutscher Verlag Franz Kraus.
- LORENZ, Ernst (1965): Grundlage der Zusammengehörigkeit. *Sudetendeutscher Turnerbrief*, roč. 16, č. 3, s. 13.
- LORENZ, Kurt (1926): Jugenburg Ludwigstein. *Turnerjugend*, roč. 8, č. 2, s. 24.

MIETH, Josef (1928): Unser Verbandsheim. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 9, č. 20, s. 290–291.

MATTAUSCH, Ferdinand, FISCHER, Theodor a STURM, Friedrich (1931): Koch- und Weißnähkurs im Jahnheim zu Schlaggenwald. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 12, č. 19, s. 303.

MÜLLER, Ernestine (1964): Das Jahnheim. *Sudetendeutscher Turnerbrief*, roč. 15, č. 3, s. 34–35.

MÜLLER, Rudolf a KAPPEL, Franz (1932): Bericht über die Tagung der Gauschneelaufwarte am 26. und 27./12. 1931 in Schlaggenwald und Schwaderbach. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 13, č. 5, s. 81.

NEUENDORFF, Edmund (1919): *Der Weg in die Stille: Eine deutsche Geschichte*. Leipzig, Hartenstein: Erich Matthes.

NEUENDORFF, Edmund (1928): Denkworte zur Einweihung des Jugendheims der Pfälzer Turnerschaft. *Turnerjugend*, roč. 10, č. 13, s. 207–208.

OTTO, Oskar (1936): Jahnheim, Schlaggenwald. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 17, č. 19, s. 385.

POHL, Werner (1938): *Zwei Jahre sudetendeutscher Arbeitsdienst*. Teplitz-Schönau: Wächter Verlag.

RITTINGER, Richard a TRUNTSCHKA Josef (1930): Bericht über die Sitzung des „Jahnheims“-Verwaltungs-Ausschusses am 23. Hornungs 1930 zu Fischer im Gasthof „Wartburg“. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 11, č. 6, s. 95.

ROHMEDER, Wilhelm (1912a): Burg Persen. *Heimat und Welt*, č. 8, s. 241–250.

ROHMEDER, Wilhelm (1912b): Deutsche und deutschfreundliche Gaststätten in den deutschen Sprachinseln, sprachlichen Grenzgebieten und sprachlich gemischten Gegenden Südtirols. *Alldeutsche Blätter*, roč. 22, č. 24, s. 208–209.

RUTSCHKE, Alwin (1926): Die Jugendburg Hohnstein. In: Winter, Fritz: *Jungvolk. Deutscher Turnerjugend-Kalender 1927. Ein Jahrgang für die Jugend in der Deutschen Turnerschaft*. Leipzig: Erich Eberhardt Verlag, s. 30.

SEIFERT, Adolf (1920): Wege zum Ziele. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 1, č. 5, s. 45–46.

SCHELLER, Thilo (1928): Die Jugendburg. *Turnerjugend*, roč. 10, č. 8, s. 115–121.

Die Schlaggenwalder Dietwartetagung (1932): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 13, č. 18, s. 283.

DER SPIEß (1928): Wo soll die Jugendburg sein? *Turnerjugend*, roč. 10, č. 8, s. 124.

STADLER, Steffi (1926): Ein Besuch im Jugendheim „Lützwow“. *Jugendturnzeitung*, příloha 10 periodika Bundesturnzeitung, roč. 7, s. 75–76.

STURM, Friedrich (1931): Jahresbericht über „Jahnheim“. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 12, č. 6, s. 86–87.

STURM, Friedrich (1934): Vom Jahnheim in Schlaggenwald. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 15, č. 6, s. 93–94.

STURM, Friedrich (1936): Das Jahnheim in Schlaggenwald 1935. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 17, č. 2, s. 35–36.

STURM, Friedrich a FISCHER, Theodor (1932): Das Jahnheim in Schlaggenwald. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 13, č. 10, s. 153–154.

Sudetendeutsche Turnbewegung. Ein Bilderbuch herausgegeben von der Arbeitsgemeinschaft Sudetendeutscher Turner und Turnerinnen in der Sudetendetschen Landsmannschaft (1967): Frankfurt am Main: Der Heimreiterverlag.

- TÖLG, Herbert (1932): Antisemitismus und Antigermanismus. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 13, č. 21, s. 327–328.
- TRUNTSCHKA, Josef (1925): *Handbuch des Deutschen Turnverbandes. Sitz in Teplitz-Schönau*. Teplitz-Schönau: Warenversandhaus für Turner, A. Haschke.
- TRUNTSCHKA, Josef (1930): Bericht über das „Jahnheim“ in Schlaggenwald. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 11, č. 9, s. 141.
- TRUNTSCHKA, Josef a HENLEIN, Konrad (1928a): Bericht über die am 2. Erntemonds 1928 in Falkenau stattgefundene Sitzung des Verwaltungsausschusses des Jahn-Heims. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 9, č. 17, s. 250.
- TRUNTSCHKA, Josef a HENLEIN, Konrad (1928b): Bericht über die am 20. Erntemonds 1928 in Falkenau stattgefundene Sitzung des Verwaltungsausschusses des Jahnheimes. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, č. 9, roč. 18, s. 267.
- TRUNTSCHKA, Josef a HENLEIN, Konrad (1928c): Bericht über die am 29. Brachets 1928 in Schlaggenwald stattgefundene Sitzung des Verwaltungsausschusses des Anna-Heims. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 9, č. 17, s. 250.
- TRUNTSCHKA, Josef a HENLEIN, Konrad (1929a): Verwaltungsausschuß des Jahnheimes. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 10, č. 1, s. 10.
- TRUNTSCHKA, Josef a HENLEIN, Konrad (1929b): Verwaltungsausschuß des Jahnheimes. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 10, č. 3, s. 42.
- TRUNTSCHKA, Josef a MIETH, Josef (1928): 4. Sitzung des Verwaltungsausschusses des „Jahnheimes“ am 16 Herbstmonde im Gasthause zur „Bunge“ in Schlaggenwald. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 9, č. 20, s. 294.
- Turnzeitungsreisedienst (1936): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 17, č. 13, s. 265.
- Die Turnschule der Sudetendeutschen. Ein Vorbildliche mannschaftliche Erziehungsstätte (1937): *Der Dietwart*, roč. 2, č. 22, s. 767–770.
- ULLRICH, Josef (1929): Die Einweihung und Uebergabe des „Jahnheims“, des ersten Eigenbesitzes des Deutschen Turnverbandes am Samstag, 23. Lenzmond in Schlaggenwald. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 10, č. 7, s. 102.
- ULLRICH, Josef (1931): *Sommer-Sonnenwende*. Teplitz-Schönau: Warenversandhaus für Turner Arnold Haschke.
- ULLRICH, Josef (1934): *Taschenzeitweiser der Deutschen Turnverbandes 1935*. Teplitz-Schönau: Verlag des Warenversandhauses des Deutschen Turnverbandes (Arnold Haschke), s. 124–125.
- Verbringt Euren Urlaub unter Gleichgesinnten und Verbandsangehörigen im Jahnheim zu Schlaggenwald (1937): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 18, č. 5, s. 169.
- Der Verlauf unseres 3. Verbandsturnfestes (1933): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 14, č. 15, s. 277–286.
- DER VERWALTUNGSAUSSCHUSS (1929): Benützung des „Jahnheimes“ in Schlaggenwald. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 10, č. 1, s. 10.
- DER VERWALTUNGSAUSSCHUSS (1930): Heimwart für das Jahnheim gesucht. *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 11, č. 19, s. 304.
- Verwaltungsausschuß für das „Jahn-Heim“ (1928): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 9, č. 18, s. 267.
- Volksgenossen wählen als Reiseziel und Sommeraufenthalt das „Jahnheim“ zu Schlaggenwald (1930): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 11, č. 14, s. 217.
- Von praktischer Diatarbeit. Die ersten 5 Diatabende (1921): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 2, č. 20, s. 205–206.

Wanderführer-Lehrgang im „Jahnheim“ in Schlaggenwald (1931): *Turnzeitung des Deutschen Turnverbandes*, roč. 12, č. 11, s. 171.

SUMMARY

As a gymnast there were two sorts of places at the end of the 19th and the beginning of the 20th century where one was able to communicate face to face with other gymnasts. Firstly, internal gymnastic places, i.e. places connected with one's gymnastic club, such as the gymnastic training ground, pubs or places where different festivities were held. In contrast to this, in the external gymnastic places the gymnasts of various clubs met together. This occurred especially during the big festivities (Turnfeste) arranged by the gymnastic associations. The nationalistic gymnastic associations used both sorts of places for indoctrination of their members. In this classification the Jahnheim lodge near Horní Slavkov, which was owned by the German Gymnastic Association (Deutscher Turnverband) between the First and Second World Wars, was among the external gymnastic places.

The Jahnheim stood on the road between Horní Slavkov and Krásno in West Bohemia. It was deliberately located far from cities and their “destructive” modern culture, in the middle of the beautiful, quiet countryside. Similarly to the lodges of the gymnastic, youth, and “völkisch” organisations in Annweiler, Brunndöbra, and Semmering or at the castles of Pergine, Hohenstein, and Ludwigstein, the Jahnheim was a monumental representative structure. It was even compared to a palace in the sources. The Jahnheim was described as a large building with two wings; each part consisted of several floors with many bedrooms. Moreover, there were even two dining rooms, a seminar room and a bathroom. The furnishings satisfied completely the moderate demands of the German Gymnastic Association.

The purchase, renovation, and maintenance of the building was an investment by the German Gymnastic Association (or the responsible Jahnheim-committee), which was irretrievable by means of the routine operation of the facility. The benefits of the Jahnheim were not financial, but rather consisted of the strengthening of the identity of those German speakers who could not find a peaceful *modus vivendi* in the interwar Czechoslovak Republic. The Jahnheim was intended to become an important place of external communication not only for the gymnasts, but also for various nationalistic groups. Some of the rooms were therefore permanently rented to German nationalistic organisations. The large garden, both dining rooms and the seminar room were meant as spaces for guests to interact. Various educational courses were to be held in the Jahnheim in which the gymnasts and other members of the German nation (“Volksgenossen”) could take part, regardless of their sex, age or interests. The lodge near Horní Slavkov differed in this way from the other analyzed facilities.

The effectiveness of the Jahnheim was nevertheless limited by several factors: these ventures were seldom synchronized so their participants actually rarely met each other. Located on the western edge of the country, the facility never came to general awareness. The Gymnastic school in Aš and other gymnastic work camps were more attractive to many gymnasts. Although the Jahnheim never fulfilled all the expectations, it was a unique experiment in the history of the Central European gymnastic movement. It represented the German Gymnastic Association's ambition to become an intermediary for the German nationalistic organisations and to participate in the development of a collective identity.

After the Second World War, when the German Gymnastic Association ceased to exist and the German gymnasts were forced to leave Czechoslovakia, the Jahnheim was used for different purposes, but its condition deteriorated and it finally had to be closed. In the 1960s the Horní Slavkov municipal authorities began demolishing the abandoned buildings in order to prevent the Sinti and Roma from moving in. As a consequence of this discriminatory provision it seems the Jahnheim was destroyed as well. Nowadays only some ruins remain on the site and a passerby would never recognise that there once stood a great building that the German Gymnastic Association was particularly proud of.